

Isän pajukorin salaisuudet

JARKKO ESKOLA

Elina Sanan kirja *Isän sota* on jälleen yksi yritys eläkeikään tulleen tarpeesta saada selitys oman kodin ja kasvuympäristön merkityksestä omiin elämän valintoihinsa. Jo kirjan nimenä *Isän sota* viestittää ongelmasta, johon haetaan vastausta. Mitä minulle, isälleni, perheelleni oikein tapahtui oman kasvuni vuosina? Oliko syy minussa, isässä vai ulkopuolisessa maailmassa, menneissä tapahtumissa – sodassa vai sairauksessa? Hyvän ja perusteellisenä tutkijana ja tietokirjailijana Sana pyrkii perehtymään monipuolisesti omaan menneisyyteensä, jonka eräs avain saattaa piillä siinä olohuoneen pajukorissa, jota isä niin tarkasti vartioi läpi hänen lapsuutensa. Se kyllä avattiin isän kuoleman jälkeen jo vuosikymmeniä sitten, mutta sen sisältöön ei ole ollut aiemmin aikaa, uskallusta tai halua perehtyä. Nyt on tullut etäisyyttä, elämänkokemusta ja vahvuutta koettaa ymmärtää, miksi ja mitä lapsuuden kodissani tapahtui. Olinko minä syyllinen vai syytön, missä voisi olla selitys niihin pelkoihin, joihin tarttumista olen vältellyt?

”Sodasta palasi muuttunut mies” oli Elinan äidin selitys. Sota ja sen kokemukset, pitkäaikaisheijastukset ovat olleet viime vuosikymmeninä yritys ymmärtää sodan kokeneen suomalaisen miehen karuutta, perheväkivaltaa, juoppoutta ja itsemurha-alttiutta. Kärsijöinä ovat olleet ns. suurten ikäluokkien lapset ja heidän perheensä. Tuoko *Isän sota* jotain uutta tähän laajaan mutta

yksilöllisesti vaihtelevaan selityskuvioon? Ehkä ei, mutta kirjan vahvuus onkin siinä pohdinnassa, jolla isän tyttö, Elina, omaa menneisyyttään, sen kokemuksia ja sen vaikutuksia oman elämänsä kulkuun analysoi.

Isän sota on kaksi ”kirjaa” loimittain. Isän pajukorin salaisuudet sisältävät hänen autenttiset sotapäiväkirjansa vuosilta 1941–1944. Niiden lomaan on sijoitettu Elinan (s. 1947) omat muistelmat ilmeisesti vuodesta 1950 eteenpäin ylioppilaaksi tuloon vuoteen 1968 asti. Edelliset ovat Sanan suoraan isänsä sotapäiväkirjavihoista puhtaaksikirjoittamat ja pienin tarkennuksin toimittamat. Jälkimmäiset muistojen kammareista hiljalleen vuosien muisteluiden aikana tarkentuneet ja kirjatuiksi tulleet kokemukset. Ne ovat ajallisesti erilliset kokonaisuudet. Sotapäiväkirjat voi lukea myös erillään ja hahmottaa niiden kautta isän, Jyrki Kolkkan, tien jatkosodan ajan eri tehtävissä. Pääosin hän oli saksan kielen erinomaisesti hallitsevana määrätty tulkkin tehtäviin suomalaisten ja saksalaisten rinnakkain toimivien joukkojen yhteyksien ylläpidossa. Tämä työ oli ensisijaisesti rintaman takaista, eikä siihen kuulunut aseellista yhteenottoa vihollisen kanssa. Ainoan merkityksellisen henkilökohtaisen aseellisen yhteenoton Kolkkala koki jatkosodan loppuvaiheessa neuvostoliittolaisen partion vallatessa rintamantakaisen yhteysjoukkojen sijaintipaikan. Siinä hän joutui suoraan hen-

---

Elina Sana
Isän sota
Siltala, 2017

keään uhkaavaan puolustustais-
teluun selviytyen siitä vahingoit-
tumattomana.

Elina Sana toteaa torjuneensa lapsuuden ja nuoruuden muistonsa. Päästyään ylioppilaaksi hän lähti koulukaupungistaan Lappeenrannasta ajatellen, ettei sinne enää koskaan palaa. Isän pajukori kyllä avattiin hänen vuonna 1975 tapahtuneen kuolemansa jälkeen. Sen sisältö tuli kirjailijan tietoon ja oli uteliaisuutta sen tutkimiseenkin, mutta aika ei vielä ollut kypsä. Nuoruuden ajasta kummunnut viha ja halu muistoista irtautumiseen estivät menneisyyden avaamisen – oli muut kiireet, oli lapset, oli tutkimustyö ja oli halu maailmalle. Vasta eläkkeelle siirryttyä löytyi aikaa ja silloinkin oli ylitettävänä tietoisesti iso kynnyksen ennen kuin isän sotapäiväkirjoihin kykeni paneutumaan. Mikä oli se isän ”trauma”, joka äidin mukaan muutti miehen persoonallisuuden? Oliko syy sodassa vai oliko taustalla ehkä sairaus, voisiko se olla jopa periytyvää? Heräsi kysymyksiä, jotka vaativat vastausta. Ne siivittivät tutkimusretkelle, ja vastausta Sana lähti etsimään isänsä sotapäiväkirjojen ja oman lapsuuden muistojensa kautta. Siitä alkoi viiden vuoden intensiivinen retki takaisin lapsuuteen ja nuoruuteen. Se edellytti paluuta lapsuu-

den ja nuoruuden kotikaupunkiin Lappeenrantaan, asumista siellä ja kätköön painettujen muistojen hiljalleen avautumista. Se edellytti sukututkimusta, joka paljasti yllättäviä tietoja isän taustasta ja menneisyydestä. Tämän yksilöllisen tarinan nämä ”kaksi kirjaa” kertovat.

Isän sota on kiintoisa lukukokemus, hyvin rakennettu, paljastavakin. Kirja on sekä kertomus pienen teollisuuskaupungin sodanjälkeisestä luokkayhteiskunnasta että nuoren kivulias kasvukertomus. Se on vahva muistutus sodanjälkeisestä mahdollisesta ”perhehelvetistä”, jossa uhrina ovat lapset. Kirjailija tuntuu haluavan uskoa, että isän muuttanut persoonallisuus olisi sodan syytä. Tätä syy-yhteyttä eivät sotapäiväkirjat kuitenkaan minusta näytä todista-

van. Isän päiväkirjat eivät anna ainakaan selvää selitystä, miksi pääosin kuitenkin rintamien takaisissa rooleissa olisi voinut karttua sellaista taakkaa, joka selittäisi hiljalleen kehittyvän pakkomielleisyyden ja lähes piilevää vainoharhaisuutta sisältävän persoonallisuuden muutoksen. Mietin myös sitä, miksi tämä persoonallisuudenmuutos esiintyi lähinnä vain suhteessa omiin lapsiin eikä sitä työpaikalla havaittu.

Sanan oman lapsuuden ja nuoruuden kuvauksen mukaan perheen sisäinen harmonia alkoi murtua ja isän oirehtiminen paheni olennaisesti vasta kun seitsemän vuotta parantolassa ollut veli palasi 14-vuotiaana vuonna 1955 kotiin. Murrosikää lähestyviä ja isän auktoriteettia uhmaavia nuoria

ei Jyrki Kolkkala kotonaan sie tänyt. Pajukorista muodostui tämän uhman mittari. Tästä vastakkain asettelusta ja sen draamaattisista seuraamuksista Elina Sana muistoissaan kertoo. Sieltä kumpuaa myös hänen syyllisyytensä suhteessaan isään. Tätä syyllisyyden purkamista varten hän on joutunut uudelleen hahmottamaan jo torjutut lapsuuden ja nuoruuden muistonsa. Sana tunnistaa muistamisen ongelman, jota muistitutkimus korostaa todetessaan, miten ”muisto on aina uusi”. Elina Sana itse toteaa, ettei varmuudella voi sanoa, ovatko omat muistot totta vai osin kuviteltuja, oman syyllisyystaakan verhoamia. Tämä rehellinen tunnustus mielessä tulee myös Elina Sanan *Isän sota* lukea. Kiitos kirjasta!

Jäämiehen läpivalaisu

MATTI VIRTANEN

Kimi Räikkösen tarina on Kari Hotakainen ensimmäinen fiktiivinen kirja ja vielä alueesta, josta Hotakainen ei omien sanojensa mukaan tiennyt mitään. Lopputulos on todella hyvä. Laadun salaisuus on siinä, että Hotakainen toimii kuin ammattitaitoinen ja työhönsä intohimoisesti suhtautuva toimittaja, jonka etuna on kokeneen kirjailijan kyky ja taito kirjoittaa elävää ja iskevää kieltä sekä rytmittää materiaali niin, että tarina kulkee kuin juna.

Jos toimittaja ei tiedä kohteestaan mitään, ensimmäinen tehtävä on perehtyä kaikkeen mahdolliseen siitä kertovaan materiaaliin. Tärkeintä on kuitenkin tutustua päähenkilöön ja saada hänet puhumaan avoimesti ja rehellisesti. Hotakainen lähestyy kirjaideallaan Kimiä ensimmäisen kerran 2011, ilman vastausta, ja toisen kerran 2015. Tätä kahden vuoden päästä eli viime syksynä Kimin asainhoitaja Sami Visa ottaa yhteyttä ja kertoo kirjan olevan mahdollinen,

---

Kari Hotakainen
Tuntematon Kimi Räikkösen
Siltala, 2018

mutta Kimi haluaa ensin tavata. Ensi tapaamisella syntyy luottamus, jota Kimi kirjan julkistamistilaisuudessa kuvasi suunnilleen näin:

”Meillä on aika samanhenkisen ajatusmaailma. Kun vuosi sitten tavattiin, niin aika nopeasti huomasin, että kun sieltä